

Nemci so 9. marca 1944 v Zrečah ubili dvajset Slovencev, t. i. talcev, v resnici pa žrtev povračilnih ukrepov. Star, pomanjkljiv spomenik.

Morija Ribičičevih partizanov

11. del

Ivo Žajdela

Z uničenjem Pohorskega bataljona ni bilo konec partizanskih ropanj in umorov na Pohorju. Nasprotno, zločinov komunističnih partizanov je bilo vedno več. Partizani so nedolžne ljudi mučili na najbolj grozovit način in jih sežigali.

Na Lehnu na Pohorju so Ribičičevi partizani v začetku januarja 1944, eno leto po uničenju roparjev in morilcev, zbranih v Pohorskem bataljonu, umorili naslednje povsem nedolžne ljudi: Maksimiljana Majhna iz Sv. Ruperta, Milana Ploja iz Oseka, Ludvika Rajšpa iz Gočove, Martina Štuheca iz Male Nedelje (vsi so bili doma iz Slovenskih goric) ter Maksa Čepiča iz Ljubljane, Janeza Faletiča iz Loke pri Mengšu in Friderika Hojsa iz Mrzlega Polja pri Laškem.

Pohorska »afera« Glede t. i. pohorske afere bralcu priporočam odlično knjigo Jurija Štesla *Pohorska afera* (Študijski center za narodno spravo, Ljubljana, 2009). Štesl je zapisal, da so na

Pohorju dva partizana »zasliševali« (beri: mučili) in umorili 3. januarja 1944 (str. 142). Naslednji dan se je Pohorski odred nastanil na kmetiji Urbanc v Lehnu nad Lovrencem na Pohorju. Skupaj z enoto so bili takrat tam še Pokrajinski komite KPS in štab IV. operativne cone z njenim političnim komisarjem Mitjo Ribičičem - Cirilom na čelu. Vojinović je dal »aretirati« devet novincev, ki so jih potem v navzočnosti Kardeljevih in Kidričevih podaljšanih rok Mitje Ribičiča in Borisa Čizmeka strahovito mučili. Sedem so jih 4. januarja 1944 umorili in potem zažgali skupaj z gospodarskim poslopjem, dvema pa se je ob (lažnem) alarmu in paniki, češ da prihajajo Nemci, uspelo rešiti.

Umorili so osemdeset ljudi

Med 10. januarjem in začetkom aprila 1944 so v Pohorski brigadi umorili še osemnajst »vrnjencev« oziroma »gestapovcev« (Štesl, str. 143).

Ker so se razmere sprevrgle v grozljivo uničevanje z neslutnimi posledicami, je vmes posegel Edvard Kardelj (CK KPS), ki je iz Dolenjske 16. februarja 1944 poslal na PK KPS na Pohorje depešo, v kateri je prepovedal nadaljevanje te uničevalne politike.

Kot je znano, je bil prav Kardelj tvorec uničujoče politike komunistične revolucije na Slovenskem. V uničevalne postopke je posegel zelo redko, samo takrat, ko je to začelo zelo škoditi revoluciji. Depše ni poslal na Pohorje zato, ker bi bil humanist, kot

nam to s Kardeljevim spomenikom sredi Ljubljane še vedno vsiljujejo slovenski oblastniki, ampak samo zato, ker je to takrat škodilo revoluciji.

Tako imenovana pohorska afera je na Štajerskem trajala pol leta. V tem času so partizani umorili več kot osemdeset ljudi (Štesl, str. 139).

Zasadi so mu iglo v vrat Seveda s koncem t. i. pohorske afere ni bilo konca partizanskih umorov na Štajerskem. Partizani so tako kot drugod po Sloveniji ubijali ljudi do konca vojne maja 1945, kot tudi – na veliko – po »osvoboditvi« Slovenije.

Anton Gričnik, avtor številnih knjig o zgodovini in življenju v vaseh na obronkih južnega

Pohorja, je v eni od njih z naslovom *Cirilov studenec* (tiskarna Gracer, Celje, 2010) omenil nekaj partizanskih zločinov na tem območju.

Ko so pohorski partizani izvedli, da Jože Rožič iz Studenčnikove kočice za preživetje družine vadi rekrute na Ravnjakovi ravni, so prišli 1. marca 1944 – pozno zvečer kot vedno v takšnih primerih – na njegov dom. Bil je že v postelji. Najprej je dobil klofuto, da se je zvrnil vznok. Potem mu je partizan vpričo deveh otrok in noseče žene zasadel pletilno iglo skozi vrat, da je kri brizgnila na vse strani. Surovo so ga zbrcali proti vratom in čez prag, kjer so ga ustrelili v tilnik. Tri dni je ležal tam v mlaki krvi, saj mu vsa prepadena žena ni bila kos, otroci pa tudi ne. Bali so se tudi prihoda, kontrole in maščevanja partizanov.

Umor Kovšejevih v Resniku

Podobno divje so partizani naredili tudi 17. marca 1944, čez nekaj dni, s tremi Kovšejevimi v Resniku, s starim, na pol slepim očetom Simonom ter hčerko Rozalijo in sinom Jožefom. Okrivali so jih, da so v Zreče okupatorju javili, da imajo doma na oskrbi tri ranjene partizane.

Janeza Verčnika (Zg. Keklna) je 25. aprila 1945, ob četrti uri zjutraj na domu, brez dokazov, s tremi strelili ubil sam partizanski komandant, skoraj še rosno mladi Boris Vinter, s katerim sta bila celo sosedata in prijatelja.

In že prej: ker Jurij Rošer, kmet na Stranica, 6. maja 1943 ni hotel s tremi komunističnimi aktivisti, so ga ustrelili, najprej v čeljust, nato v sence, potem pa še v hrbet.

Martina in Štefana Švaba iz Črenšove so partizani umorili v Slovenskih Konjicah, ob vrnitvi iz nemške vojske.

Anton Mernik Anton Gričnik je opisal tudi tragično zgodbo Antona Mernika, enega uglednejših domačinov Zreškega Pohorja.

Nemci so 9. marca 1944 v Zrečah ubili dvajset Slovencev, t. i. talcev, v resnici pa žrtev povračilnih ukrepov. Razlog za ta zločin je bil partizanski umor Gustava Pukla, po domače Gruntnerja in »napad« na nemško postojanko,

nastaneno v zreškem župnišču. Med »talci« je bil tudi Anton Mernik, ki se je rodil leta 1900 na Padeškem Vrhu (pri Ramšakah). Šolal se je v škofijski gimnaziji in se leta 1935 poročil. Rodilo se mu je šest otrok, vendar so vsi po rojstvu umrli. Ko se je začela vojna, se je tudi Mernikova kmetija, tako kot vse na Pohorju, znašla med mlinskima kamnoma nevarnosti, groženj in zločinov partizanov in Nemcev.

23. junija 1943 so imeli pri Sveti Kunigundi (danes Gorenje nad Zrečami) partizani t. i. drugega Pohorskega bataljona miting, ki so se ga udeležili tudi domačini. Njihov politični komisar je bil Franta Komel. Za političnega komisarja ga je imenoval Dušan Kveder - Tomaž, takratni politični komisar IV. operativne cone. Kar se tiče partizanov, so imeli komunisti prav vse v svojih rokah in pod popolno kontrolo (ta opomba je potrebna samo zato, ker danes nekateri govorijo, kako je treba komuniste in partizane

ločiti, češ da partizani niso bili samo komunisti; morda res niso bili vsi borci člani KP, enote pa so bile vse komunistične milice in prav nič drugega).

Govoril jim je o osovraženem nacizmu, prepevali so partizanske pesmi in ob zvokih harmonike plesali dolgo v noč. Ker je imel Mernik gostilno, so se mitingarji zvečer zadrževali tudi v njej, kjer so plesali in moral jim je z družinskimi člani streči. Partizani so okoli tretje ure ponoči šli do šole, razbili šipe in jo zažgali. Kot je bila navada, je naslednji dan šel Anton Mernik v Zreče prijaviti dogajanje (da se Nemci ne bi znašali nad njimi, ker dejanja niso prijavili oblastem). Jeseni so pri Sv. Kunigundi ustanovili vaški odbor Osvobodilne fronte in za predsednika izvolili njega.

»NOB« ali zločinski pohod 8. novembra 1943 so partizani Pohorskega odreda »napadli« Zreče. Vodila sta jih politični komisar Franta Komel in komandant

Drago Poglajen. Tja so odšli z območja Sv. Kunigunde oziroma Gorenja, Anton Mernik pa jim je moral priskrbeti tri vodnike. En del partizanov je po 22. uri ponoči »napadel« orožniško postojanko v zreškem župnišču. Druga skupina je odšla na morilski pohod h Gruntnerju (Gustavu Puklu), ki je stanoval kilometer in pol severno v zaselku Loška Gora. Gruntner je bil premožen Zrečan, ki je imel dve večji posesti, gostilno, trgovino, žago, mlin, kolarstvo, kovačijo in pekarno. Mernik je bil mnenja, da bi bilo bolje, če ga pustijo, toda takšno mnenje partizanov ni ganilo. Med njimi je bil tudi zloglasni Puklasti Miha - Bogdan Hrovat.

Medtem ko je prva skupina, ki jo je vodil mladi Zrečan Boris Vinter, napadala orožnike v župnišču, je druga skupina okoli 11. ure ponoči »potrkala« na Gruntnerjeva vrata. Preden so vdrl v hišo, so se Gruntnerjevi skrili in zaklenili v dimnico na podstrešju. Vendar so jih našli. Žena Erika jih je prosila, naj jih pustijo, da se bodo pogovorili s partizanskim komandantom, domačinom Vinterjem. Vodja morilske skupine, mali puklasti partizan, ni hotel o tem nič slišati. Njenega moža je ustrelil v trebuh, potem pa nekaj časa čakal, da se je mučil. Šele nato ga je ustrelil v glavo. Vse to pred očmi žene s hčerkico v rokah in obeh sinov. Ženi je ukazal, da je dala hčerkico tam prisotni učiteljici. Potem jo je s puškinim kopitom udaril, nato pa ustrelil. Zakonca sta obležala na pragu med otroško sobo in spalnico.

Po zločinu sta morala Gruntnerjeva sinova zapreči konje v voz, na katerega so naložili naropane stvari iz trgovine in jih odpeljali na Pohorje. Partizanska tolpa je na Pohorje odvedla, kot je v knjigi *Pohorski partizani 1943* (Maribor, 1985, str. 279) zapisal Mirko Fajdiga, »tri močno otovorjene vozove razne robe«. S seboj so partizani odpeljali tudi svojih osem ranjenecv in štiri padle ▶

Za seboj so partizani pustili uničenje in trpljenje. Uničeno župnišče v Zrečah

8. novembra 1943 so partizani Pohorskega odreda »napadli« Zreče. Vodila sta jih politični komisar Franta Komel in komandant Drago Poglajen. Partizani med umikom na Pohorje.

► ob akciji na orožniško postajo, ki so jo požgali. Med padlimi je bila tudi lepa in »pogumna« partizanka, 18-letna Silva Drame - Nada, doma iz Zagorja ob Savi.

20. januarja 2014 mi je Martin Mrzdovnik, znani kulturnik iz Slovenskih Konjic, povedal, da umorjeni Gruntner ni bil tak, kot so ga obtoževali partizani (da ni bil oderuh in da ni izdal svojih fantov, ki so bili pri njem zaposleni). Ljudem je tudi veliko pomagal.

»Talc« ali povračilna akcija Dolgo ni bilo povračilne akcije za partizanske zločine, za umor »nemčurja« in nemškega oficirja, in za napad na orožniško postajo.

13. januarja 1944 pa so Nemci prišli k Mernikovim ter odpeljali Antona Mernika in vse njegove. Antona Mernika so zaprli v mariborski zapor, kjer so ga kot partizanskega aktivista mučili, ženo, mater in posinovljenca pa so poslali v taborišče. Isti dan so odpeljali tudi oba njegova brata in Kuglerja. V Zrečah so isti mesec pridržali tudi Pačnika (Spodnjega Vidmarja) iz Resnika. Če ga ne bi odpeljali v taborišče, bi med zreškimi »talci« ostal tudi on.

9. marca 1944 so jih v mariborskem zaporu dvajset naložili na tovornjak. Poleg Antona Mernika sta bila tudi njegov brat

Jurij in Kugler. V Novi Dobrovi pri Zrečah so jih postrelili.

V spletnem glasilu *MojaObčina.si* (Vojnik) je Jurij Vovk 24. marca 2013 o streljanju talcev v Novi Dobrovi objavil članek s pričevanjem Stanka Mernika. Njegov oče Jurij (brat Antona Mernika) je bil aktivist in član odbora Osvobodilne fronte v kraju Gorenje nad Zrečami. Stanko Mernik je povedal, da naj bi za sodelovanje njegove družine s partizani povedal »gestapovski agent«, ki naj bi stanoval na njihovem posestvu. »Informacija, da je na delu izdajalec, je tako prišla tudi do partizanov. Eden izmed njih se je preoblekel v nemškega oficirja in odšel na dom tistega izdajalca. Rekel mu je, da ga nemška vojska ne bo plačevala za to, da bo sedel doma na toplem. Ta pa mu je odgovoril, da bo še povečerjal in se potem odpravil na teren. Gospodarja pa, da je tako in tako že naznanil in da je že zaprt v zaporu. Partizani so ga še tisti dan ustrelili. Kot se spominja Stanko, so tisti dan partizani ustrelili še enega sodelavca okupatorja v Planini nad Zrečami.« Tako v omenjenem spletnem glasilu. Ubitih je bilo torej še in še.

28 ubitih za partizanjenje Ob partizanskem napadu na Zreče so bili ubiti štirje partizani,

partizani pa so umorili dva civilista. V povračilni akciji so Nemci ustrelili 20 »talcev«, zaradi nemških aretacij pa so partizani umorili vsaj še dva civilista. Ubitih je bilo torej kar 28 ljudi. Mnogi so bili ranjeni, mnogi na smrt zastrašeni, mnogo je bilo pretepenih ... Sredi Zreč pa še vedno, po 68 letih, stojita partizanska spomenika, posvečena partizanski napadu na Zreče, kar naj bi bil vrhunec NOB-ja za ta kraj.

Slovenskim mitomanom žrtve nikoli niso pomenile veliko, veliko pa so jim pomenile puhlice o NOB in odporništvu. Takšni so ti ljudje.

Zreška zgodba je samo ena od zgodb o streljanju t. i. talcev. Vse so si bile podobne: Najprej so partizani izvedli neko za osvoboditev domovine nepomembno »akcijo«; tej pa so sledili povračilni ukrepi okupatorja z aretacijami večinoma nedolžnih ljudi in pošiljanjem v taborišča ter streljanja »talcev«. O teh »talcih« kot povračilni akciji za partizanski »napad« na Zreče Mirko Fajdiga v svoji knjigi *Pohorski partizani 1943*, kjer je ta »napad« podrobno opisal, ni vedel nič (verjetno ni hotel vedeti).

Leta 1942 je bilo 11.000 ubitih

Podatki o žrtvah druge svetovne vojne in komunistične revolucije na slovenskih tleh so šokantni.

Posledice partizanjenja na komunistično-revolucionaren način so bile – vsaj kar se umrlih tiče! – leta 1942 pošastne.

Vseh umrlih leta 1942 je bilo 11.000. Od tega je bilo ubitih partizanov 2.200. 1.500 je bilo umrlih med t. i. aktivisti OF in »sodelavci partizanskega gibanja«. Ti so bili, česar mnogi še danes ne razumejo, čeprav je šlo za civiliste in ne za klasično vojsko, podaljšek partizanske vojske. Brez teh »civilistov« (aktivistov, terencev) bi bili partizani povsem nemočni, saj bi težko prišli do hrane in podatkov. Obstoje partizanske vojske je bil mogoč le s pomočjo številnih simpaticerjev in sodelavcev po vaseh, ki so natančno poznali razmere. Veliko krat so prav ti »pokazali na koga«, da so ga potem partizani ugrabili in umorili.

Med žrtvami leta 1942 je bilo kar 5.000 civilistov. Od tega je okupator ustrelil kar 1.900 »talcev« oziroma žrtev povračilnih ukrepov. T. i. narodna zaščita, partizanske enote in VOS so – pretežno v Ljubljanski pokrajini – med civilisti do sredine leta 1942 umorili nekaj več kot 500 oseb, potem pa še skoraj 300 v juliju. Do konca julija so komunisti umorili 800 oseb.

Uničevalna spirala To – in še marsikaj! – je izbilo sodu dno in povzročilo t. i. sveto jezo. Bistveno »vprašanje« te svete jeze je bilo: kako je mogoče, da nekdaj izkoristi okupacijo dežele in brezobzirno ubija ter s pamfleti sramoti vsevpred politične nasprotnike. Ti množični umori, neverjetno pobesnele oblike nasilja (ki so jih spremljali najokrutnejša mučenja, pobijanje žensk, otrok in celih družin) in okupatorjevo nasilje, kot oblika povračilnih ukrepov, vse to je ljudi prisililo, da so se začeli organizirati braniti. Nekateri so, kot smo videli na primeru Sonje Oman - Darje, postali celo »izdajalci«, v resnici pa prijavitelji

Ker so v času režima komunisti na spomenik »talcev« v Zrečah napisali pomanjkljive podatke, so na novem pokopališču postavili nov oziroma še en spomenik zreškimi »talcev«.

Zaselek Loška Gora pri Zrečah, kjer so partizani umorili zakonca Gruntner. Njena hiša je stala na desni strani ceste (tako za rumeno).

kriminalno-zločinskih združb. Kot je to pogosto v življenju in je bilo v obravnavanem času še poudarjeno, so iz majhnih oblik nastajale in naraščale vedno večje, dokler od množične morije septembra 1943 (Turjak, Grčarice, Jelendol, Mozelj ...) ni bilo več poti nazaj – spirala nasilja se je oblikovala v klopčič nerazpoznavnih začetkov, vzrokov in krivd. Od takrat naprej sta se obe strani samo še uničevali – na vse mogoče načine, kakor se je komu pač ponudila priložnost.

Revolucija, ne »kolaboracija«

Spopadi na Dolenjskem leta 1944 so bili strahoviti in so opustošili območja, kjer so se dogajali. Nasprotnike se je kot smrtni sovražniki morilo, če je le bila priložnost za to. O tem, o čemer pa se danes največ piše, o »izdajstvu« oziroma o »kolaboraciji«, pa takrat ni razmišljal nihče. V Sloveniji med vojno nikoli ni šlo za vprašanje kolaboracije, ampak se je vse dogajalo v obliki spirale nasilja, ki je od leta 1941 naprej vedno bolj naraščala, dokler ni najprej leta 1942, potem pa še leta 1943 dokončno tako narasla, da se je sovraštvo spremenilo v totalno spopadanje in uničevanje. Termin kolaboracija je politični termin, ki služi diskreditaciji nekoga ali neke skupine, predvsem pa služi temu, da tisti, ki ga uporabljajo, z njim zakrijejo bistvo dogajanja med vojno in po njej, to pa je bilo

revolucionarno nasilje z mnogimi oblikami posledic.

Leta 1943 s 16.600 ubitimi

Vrnimo se k številkam o žrtvah. Leta 1943 jih je bilo 16.600. Od tega je bilo ubitih 7.700 partizanov. Ubitih civilistov je bilo 4.500. Med protirevolucijo (vaške straže in nekaj tudi četniki) je bilo nekaj nad tisoč ubitih. Od tega so jih kot ujetnike po Turjaku, Grčaricah in drugod septembra, oktobra in novembra 1943 komunistične enote (partizani in VOS) umorili 780. Od tu naprej je postal spopad med revolucijo in protirevolucijo totalen. Protirevolucija je do konca leta 1943 ubila 700 partizanov in njihovih podpornikov.

Kot rečeno, leta 1944 je bila notranje slovenska vojna zagrizena in uničujoča. Vseh umrlih tega leta je bilo 27.000, torej 10.000 več kot leto prej. Partizanov je bilo ubitih okoli 11.000, njihovih podpornikov (aktivistov in terencev)

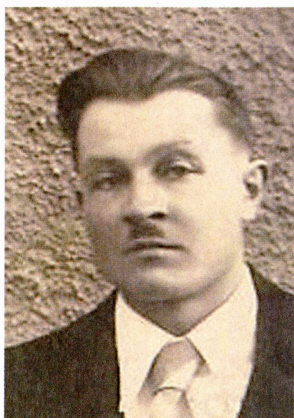
skoraj 1.400. Domobranci so imeli čez 1.000 žrtev. Med civilisti pa je bilo kar 5.500 žrtev. V letu 1944 so partizani ubili 2.700 ljudi, domobranci pa 2.500. V tem letu se je razmerje glede povzročitve smrti skoraj izenačilo.

97.500 žrtev vojne

Leta 1945 je bilo ubitih 34.000 Slovencev. Od tega 7.200 partizanov, čez tisoč njihovih civilnih podpornikov, več kot 6.200 civilistov in skoraj 13.000 pripadnikov protirevolucije. Skupaj je bilo žrtev povojnih pomorov 14.800. Samo med drugo svetovno vojno in komunistično revolucijo je bilo ubitih okoli 83.000 ljudi. Skupno število žrtev vojne in revolucije (skupaj s povojnimi pomori) je 97.500. Podatke o žrtvah je zbiral Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani. Slovenija (in Jugoslavija) sodita v sam vrh po številu žrtev, če upoštevamo dežele, ki niso bili v središču svetovnih spopadov, kot so bile Sovjetska zveza, Nemčija in Poljska.

Opustošenja K tem žrtvam seveda treba prišteti opustošenja na mnogih področjih, od materialnih do političnih in psihičnih. Vsa ta opustošenja je povzročila komunistična revolucija (okupacija in vojna sta bili le podlaga). Opustošenje pa je bilo tako veliko, da je to bistveno spremenilo slovenski narod. Vse to čutimo tako v gospodarstvu, kot na vseh družbenih podsistemih (šolstvo, kultura), kot tudi v politiki in v psihi Slovencev.

Revolucija je med drugim povzročila, da je bil en del političnega dela Slovencev praktično uničen: med vojno, s povojnimi pomori in z odhodom oziroma reševanjem v emigracijo. »Nadomestili« so jih priseljenci iz drugih območij nekdanje Jugoslavije. Številke enih in drugih so danes že natančno znane. Zato še enkrat: komunistična revolucija je v temelju in za zmeraj spremenila etnično in etično strukturo slovenskega naroda. ■

Žrtvi partizanskega pustošenja v Zrečah 8. novembra 1943 sta bila tudi brata Franc in Jurij Mernik iz Sv. Kunigunde na Pohorju.

V Zrečah nimajo samo ulice, imenovane po bratih Mernik, ampak so eno od bližnjih poimenovali tudi po Šarhu, ki je tlakoval partizanske zločine na Pohorju in okoli njega.